

Situationen på arbetsmarknaden för svenska utlandsveteraner

UMEÅ UNIVERSITET
FÖRETAGSFORSKARSKOLAN

Inledning

Sverige och Försvarmakten har en lång tradition av fredsinsatser runtomkring i världen. Försvarmakten har bland annat deltagit med militär trupp till insatser i Bosnien, Kosovo, Liberia och Afghanistan. Många enskilda officerare har också tjänstgjort som militär-observatörer i FN:s regi. Sedan 2021 pågår ett forskningsprojekt vid Umeå universitet som undersöker hur det går för utlandsveteranerna på arbetsmarknaden efter att de kommit hem.¹

Försvarmakten har ett särskilt ansvar för utlandsveteranerna och arbetar aktivt för att de och deras anhöriga ska må bra före, under och efter insats.² En del av detta arbete handlar om att finansiera forskning. Tidigare svensk forskning om utlandsveteraner har visat att svenska veteraner som grupp har god fysisk och psykisk hälsa.³ Samtidigt finns det idag ingen kunskap om hur utlandstjänstgöring påverkar veteranernas arbetsliv efter hemkomst.

Sedan 2021 pågår ett forskningsprojekt vid Umeå universitet som studerar hur utlandstjänstgöring påverkar veteranernas situation på arbetsmarknaden efter att de kommit hem. Det handlar bland annat om inkomstutveckling och risk för

arbetslöshet senare i livet. Forskningen är etikprövad och baseras på registerdata från flera olika källor. Projektet finansieras gemensamt av Företagsforskarskolan vid Umeå universitet och Försvarmaktens veterancentrum.

Syftet med den här korta rapporten är att presentera forskningsprojektet och att, med utgångspunkt i det datamaterial som projektet använder, ge läsaren en ögonblicksbild av situationen på arbetsmarknaden för svenska utlandsveteraner som tjänstgjorde någon gång mellan åren 1990 och 2010.

Rapporten är författad av Peter Bäckström som är doktorand på Företagsforskarskolan vid Umeå universitet.

1 Läs mer om Försvarmaktens insatser på: www.forsvarsmakten.se/sv/var-verksamhet/forsvarsmakten-utomlands/avslutade-internationella-insatser/

2 Läs mer om Försvarmaktens ansvar på: www.forsvarsmakten.se/sv/utlandsveteraner-och-anhoriga/for-anhoriga/stod-i-kris-en-del-av-forsvarsmaktens-ansvar/

3 Tidigare registerstudier som undersöker effekter av utlandstjänstgöring finns tillgängliga på: www.auxmilitary.se/

Forskningsprojektet länkar ihop anonyma registerdata från flera olika källor

I forskningsprojektet använder vi oss av anonymiserade registerdata från flera olika källor. Från Försvarmakten, Plikt- och prövningsverket och Krigsarkivet hämtade vi information om vilka som tjänstgjort i en internationell militär insats och även bakgrundsinformation från mönstringen för alla de som mönstrat mellan åren 1968 och 2010. För att kunna följa utlandsveteranernas situation på arbetsmarknaden länkades denna information ihop med ett datamaterial från Statistiska centralbyråns longitudinella databas LISA, som innehåller

detaljerade data om bland annat inkomster och sjuk-, föräldra- och arbetslöshetsförsäkringen på individnivå. Det gör att vi över tiden kan följa utlandsveteranernas övergångar mellan exempelvis förvärvsarbete, arbetslöshet och sjukdom. All bearbetning och alla analyser av det anonymiserade datamaterialet sker genom en särskild plattform som SCB tillhandahåller. Det är en säker lösning som innebär att vi kan arbeta med datamaterialet utan att individdata någonsin behöver lämna SCB:s servrar.

Foto: Jesper Sundström, Försvarmakten.

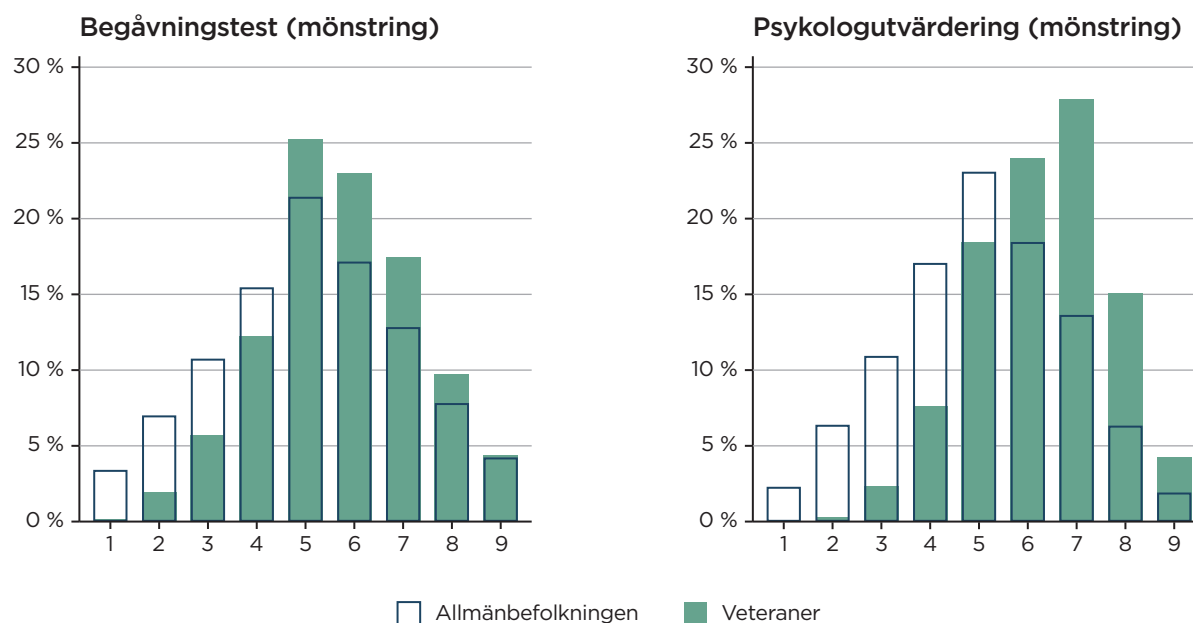
Veteranerna är en positivt selekterad grupp

I den här rapporten kommer situationen på arbetsmarknaden för utlandsveteranerna att jämföras med en kontrollgrupp som består av alla mönstrande individer som föddes samma år som veteranerna, men som inte deltagit i någon internationell militär insats. Totalt ingår omkring 21 000 individer i gruppen utlandsveteraner och omkring 1 900 000 individer i kontrollgruppen.⁴ För enkelhetens skull kallar vi i fortsättningen kontrollgruppen för *allmänbefolkningen*.

Vårt datamaterial visar att veteranerna redan innan insats skiljer sig från allmänbefolkningen på flera olika sätt. Veteranerna har exempelvis överlag bättre bedömningar av medicinsk och fysisk förmåga (tjänstbarhet) från mönstringen. Framförallt har veteranerna bättre resultat från mönstringens begåvnings-test och mönstringens psykologiska utvärdering. Det syns tydligt i Figur 1, där veteranernas gröna staplar är förskjutna mot högre poäng för både begåvnings-testet och psykologutvärderingen.⁵

Exempelvis visar figuren att omkring 42 procent av allmänbefolkningen hade ett resultat på begåvnings-testet som var högre än 5. För utlandsveteranerna var motsvarande andel omkring 55 procent.

Utlandsveteranerna som grupp utmärker sig på det här sättet positivt från allmänbefolkningen redan innan insats. Ett annat sätt att beskriva veteranerna är att de är en *positivt selekterad grupp*. Detta är något som är viktigt att komma ihåg när vi jämför situationen på arbetsmarknaden mellan de bägge grupperna. Om vi exempelvis ser en skillnad mellan veteranerna och allmänbefolkningen när det kommer till arbetslöshet kan den skillnaden lika gärna bero på att grupperna var annorlunda redan innan veteranerna åkte iväg på insats. Utlands-insatsen behöver med andra ord inte nödvändigtvis vara *orsaken* till de eventuella skillnader vi ser när vi följer upp situationen på arbetsmarknaden för de bägge grupperna...

Figur 1: Resultat på begåvnings-test respektive psykologutvärdering vid mönstringen för utlandsveteraner och mönstrande individer som föddes samma år som veteranerna, men som inte deltagit i någon internationell militär insats.

⁴ Kontrollgruppen är viktad för att spegla den åldersmässiga sammansättningen på gruppen utlandsveteraner.

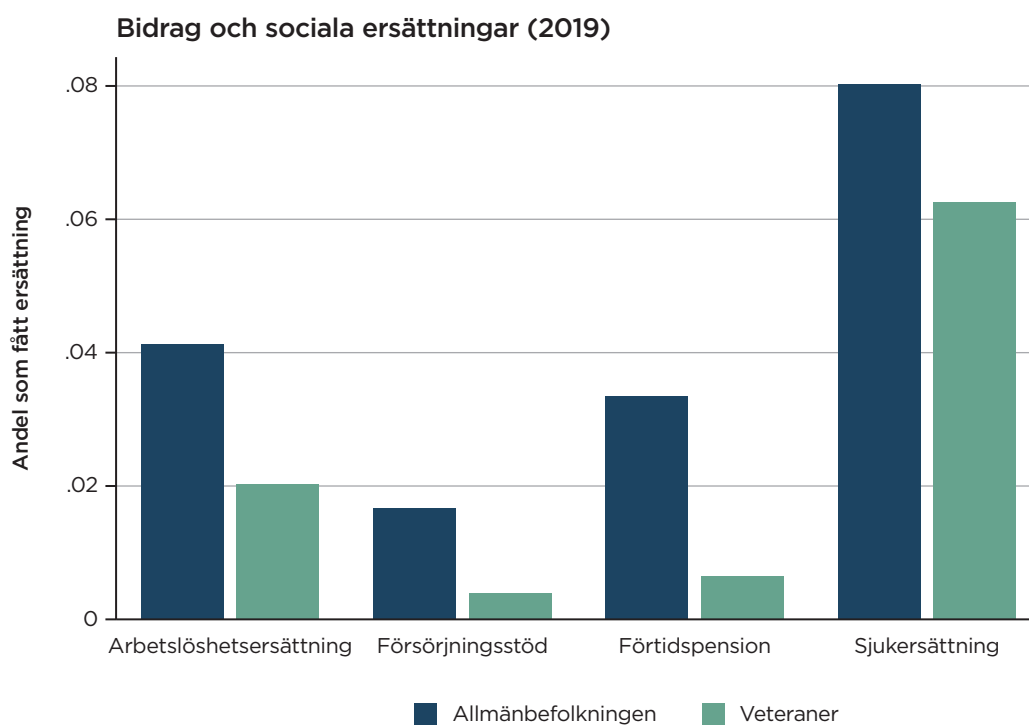
⁵ Resultaten på mönstringens begåvnings-test och psykologutvärdering uttrycks i så kallade Staninepoäng. Namnet är ett sammandrag av det engelska begreppet "Standard nine". Stanine-skalan är en normaliserad skala med nio klasser (1-9). Mönstrande som presterar i nivå med genomsnittet kommer att hamna i klassen 5. Klasserna 6-9 täcker den övre delen av normalfördelningskurvan, medan klasserna 1-4 ligger i den nedre delen av kurvan. Normeringen av skalan baseras på hela mönstringspopulationen.

Veteranerna tar sällan emot sociala ersättningar och bidrag

Ett sätt att beskriva situationen på arbetsmarknaden för veteraner är att titta på hur beroende de är av olika sociala ersättningar och bidrag. Figur 2 visar hur stor andel av utlandsveteranerna som under år 2019 tog emot arbetslöshetsersättning (inkl. arbetsmarknadspolitiska åtgärder), försörjningsstöd, sjukersättning samt förtidspension/sjukbidrag.

Veteranerna tog under 2019 emot sociala ersättningar och bidrag i betydligt lägre utsträckning

jämfört med allmänbefolkningen. Exempelvis ser vi att omkring två procent av utlandsveteranerna tog emot arbetslöshetsersättning under 2019. Motsvarande siffra för allmänbefolkningen är fyra procent. Det betyder att förekomsten av arbetslöshet bland veteranerna är hälften så stor som i allmänbefolkningen. Även för de andra bidragen och sociala ersättningarna ser vi samma mönster.

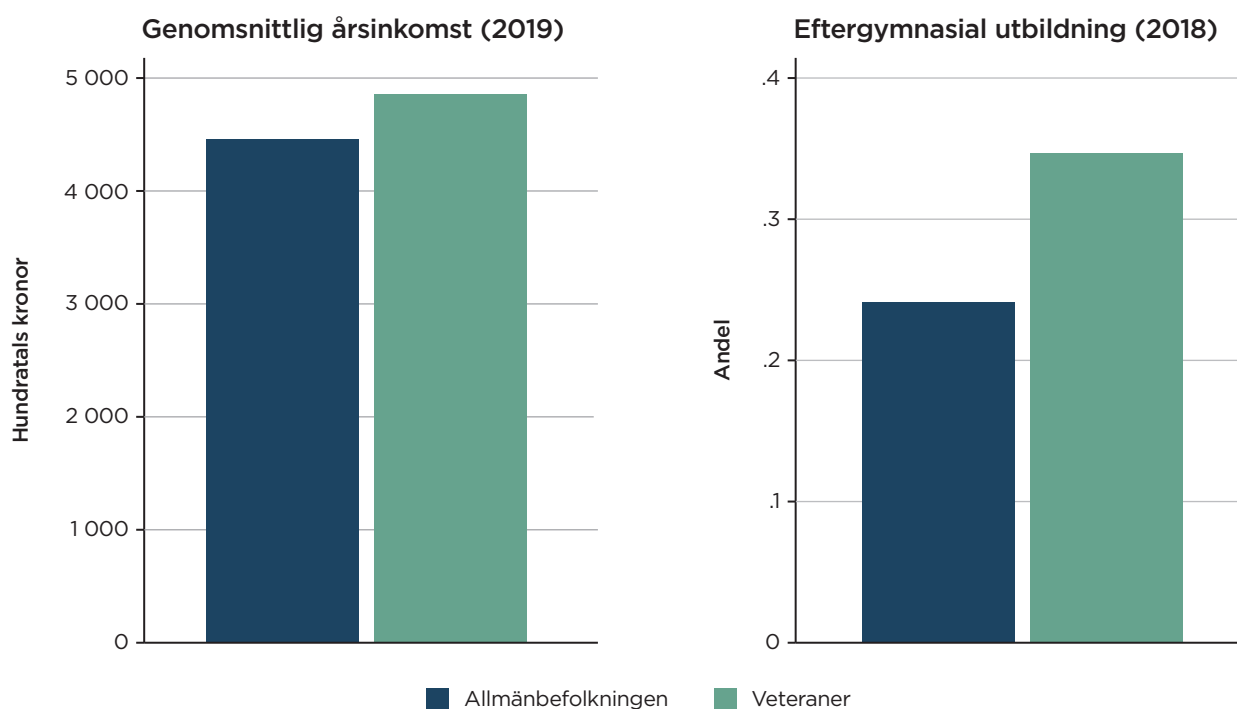

Figur 2: Förekomst av bidrag och sociala ersättningar under 2019 för utlandsveteraner och mönstrande individer som föddes samma år som veteranerna, men som inte deltagit i någon internationell militär insats.

Veteranerna är välutbildade och har höga inkomster

Utbildning och inkomst är två mått som kan användas för att beskriva hur framgångsrik en person är på arbetsmarknaden. Figur 3 visar dels hur stor den genomsnittliga årsinkomsten (förvärsinkomst och arbetsrelaterade ersättningar) var för utlandsveteranerna under år 2019, och dels hur stor andel av utlandsveteranerna som år 2018 hade en eftergymnasial utbildning som var tre år eller längre.

Veteranerna har i genomsnitt högre inkomster, och är mer välutbildade, jämfört med allmänbefolkningen. Den genomsnittliga årsinkomsten (före skatt) för utlandsveteranerna var under år 2019 omkring 490 000 kronor, medan motsvarande siffra för allmänbefolkningen var omkring 450 000 kronor. År 2018 hade omkring 35 procent av utlandsveteranerna en eftergymnasial utbildning som var tre år eller längre. Motsvarande siffra för allmänbefolkningen var omkring 25 procent.

Figur 3: Årsinkomst och utbildningsnivå för utlandsveteraner och mönstrande individer som föddes samma år som veteranerna, men som inte deltagit i någon internationell militär insats.

Foto: Bezav Mahmod, Försvarsmakten.

Avslutande kommentar

I den här korta rapporten har vi presenterat en beskrivning av hur situationen på arbetsmarknaden ser ut för svenska utlandsveteraner som tjänstgjorde någon gång mellan åren 1990 och 2010. Sammanfattningsvis ser vi att veteranerna från den här tidsperioden verkar vara en framgångsrik grupp på arbetsmarknaden. De har både högre årsinkomster och högre utbildningsnivå än jämnåriga personer som genomfört mönstring men inte tjänstgjort militärt utomlands. Dessutom tar utlandsveteranerna mer sällan emot sociala ersättningar och bidrag.

Det är dock viktigt att komma ihåg att även om situationen på arbetsmarknaden för veteraner jämfört med allmänbefolkningen ser ljus ut, behöver det inte betyda att det finns ett orsakssamband mellan utlandstjänstgöring och framtida utfall på arbetsmarknaden. Skillnaderna kan lika gärna beror på att utlandsveteranerna som grupp redan innan insats särskilde sig positivt och att det är den här skillnaden, snarare än insatsen i sig, som förklarar varför veteranernas situation på arbetsmarknaden ser ut som den gör. I vårt forskningsprojekt försöker vi kontrollera för bakomliggande skillnader mellan veteranerna och allmänbefolkningen, som till exempel psykologbedömning, resultat från

begåvningsstest, utbildning och arbetsmarknads-historik. Förhoppningsvis gör detta att vi bättre kan se om det faktiskt är själva insatsen som ligger bakom de arbetsmarknadsutfall vi ser.

Det är också viktigt att notera att resultaten som vi har presenterat i den här rapporten endast utgör en ögonblicksbild av situationen på arbetsmarknaden för svenska utlandsveteraner. För många av dessa utlandsveteraner har det gått många år sedan tidpunkten då de genomförde sin insats. Det kan mycket väl tänkas att situationen under de första åren efter hemkomst såg annorlunda ut. Resultaten kan också skilja sig åt mellan olika missioner. Också detta är något som vi undersöker närmare i vårt forskningsprojekt.

Resultaten från forskningsprojektet kommer inledningsvis att publiceras som så kallade *working papers*, som ska hålla en vetenskaplig nivå motsvarande det internationella forskarsamhällets.⁶ Målet är att varje working paper därefter ska skickas till en referee-bedömd vetenskaplig tidskrift. Populärvetenskapliga sammanfattningar av våra forskningsresultat kommer också att göras tillgängliga genom Försvarsmaktens veterancentrum.

6 Working papers i nationalekonomi från Umeå universitet finns tillgängliga på: swopec.hhs.se/umnees/

UMEÅ UNIVERSITET
FÖRETAGSFORSKARSKOLAN